

ACC. N:R M. 16308:1-30.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Västergötland* Upptecknare: *Arvid Johansson, Hvid*
Härad: *Kind* Berättare: *olika personer; se uppt. bla-*
Socken: *Ö. Fjölunda* Berättarens yrke: *dens baksida!*
Uppteckningsår: *1965* Född år _____ i _____

Brodling. s. 1-30.

LuF 127

Skriv endast på denna sida.

ACC. N:R M. 16308:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
/ LUND

B I O D L I N G. L U F. I27.

Dessa uppgifter täcker i huvudsak min och mina berättares hemsoc-
ken, Östra Frölunda. Tidrymden anger jag i uppteckningarna allt
efter berättarnas uppgifter.

Från den tid, som jag och mina berättare kan minnas och till i dag
har biodlarna minskat här på orten. Minskat är väl för lite sagt
skillnaden på detta område är fantastiskt stort. Från min barndom
och likaså mina berättares fanns på nästan varje gård, mindre el-
ler större, torpställen m, m, ett eller flera bisamhällen. Som jag
minnes det från min barn och ungdomstid, kom man knappast till nå-
got boställe, som ej fanns bikupor utanför boningshuset. Nu däre-
mot ser man det sällan.

Orsakerna till denna förändring torde vara flera och av skilda
slag. Somrarna i sin helhet sett torde varit soligare varmare
och bättre passande för bin, än vad i varje fall de senaste sex
somrarna har varit. Höslottern försiggick betydligt senare förr
än nu, klövern m, m, hann med att blomma innan den slogs av och det-
ta var för bina "ett fint drag". I de hagar och ängar, som förr

15/11-65

ACC. N:R M. 16308:2.

FOLKLIVS-
2 ARKIVET
LUND

var slättermark och där det växte mycket av blommor av skilda slag och ett givande tillhåll för bina, betas nu, och är altså borta. Det var vitklövern, som hade och har den mästa av näktarn för bi. Det har väl också rödklövern, men i denna når ej bina nektarn, men det gör däremot humlorna. Förr betraktades honungen, som en medecin-det gör det väl kanske även idag-dock ej i samma utsträckning, som förr. Detta torde ha varit en av orsakerna till att så många, som kunde hålla sig med bi gjorde detta. Ett bra honungsår gav också ett bra tillskott till hushållet. Även detta var givetvis en stor bidragande orsak till att så många förr mot nu hade bi. Förr var det nästan alla förekommande yrkesgrupper här på orten, som hade bi. Varje bysnickare, smeder m, l, liknande yrkesgrupper hade i regel också ett litet jorbruk. På de gårdar, som förr räknades, som stora bondgårdar, medelstora och små efter ortens förhållanden hade alla i regel något av bi, mer eller mindre. I äldre tid var det också mycket med torpställen här på orten, även på dessa var det ganska vanligt att man hade bi. Skogstorpen torde dock ha haft betydligt mycket mindre. Mor är född på ett litet skogstorp, hon berättar att de hade alldrig några bi. Jag

ACC. N:R M. 16308:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
3. LUND

vet ej om detta var beroende av att det var sämre med biodling i den direkta skogsbygden än vad det var eller är i den mera älvadalsbetonade bygden här. Å de större gårdarna här, som förr benämndes för herrgårdar, hade de troligen ej några bi. Men en del av dessa gårdars arbetare, som då benämndes för statare, hade bi. En trädgårdsmästare på Mölneby vid namn Malmkvist och en biträdande trädgårdsarbetare hade bi, det var i slutet av 1800 talet och fram till 1915-20 talet. En viss förskjutning i fråga om biodlarnas yrkesgruppering har under en mansålder ägt rum här på orten. De som nu har kvar bi-här i kyrkbyn är det blott en 5-7 stycken- är i regel sådana vars föräldrar haft bi och som sålunda från sitt barndomshem är vana vid och har lärt sig skjötseln av desamma. Jag upptecknar här ett exempel på detta. Här i byn är numera bosatta fyra bröder Torén. De är födda på en liten gård en 5-6 k,m, norr om kyrkbyn. Deras föräldrar hade alltid bi och 2 av sönerna, som nu bor här i byn har bi. Den ene av dessa är målarm. och den andra verkstadsägare. Liknande förskjuningar torde i många fall ha ägt rum. Några direkt påvisbara orsaker till detta är väl kanske svårt att ange. Men en orsak torde väl i varje fall

vara, att det förr var mycket flera jordbrukare än vad det nu är och yrkesmännen då till en stor del också var jordbr. Yrkesmännen numera, även å rena landsbygden, har i regel blott sitt yrke. Biodlarna hade här på orten ej så många kupor. I regel varierade det emellan en och fyra fem kupor. Verkstadsägare Torén, som jag förut nämnde har fortfarande ~~har~~ bi, har nu blott en ramkupa. Under 40 talet hade han något år upp till 20 samhällen. Han torde vara den, som här på orten har haft de flesta samhällena på en gång. "Låtabi" så kallades här på orten de bikuper, som ägdes gemensamt. Denna gemensamma äganderätt var i huvudsak följande. Om det var en person, som ej ägde några bi, och en annan, som tyckte att han började att ha för många kupor, kunde då överlåta en kupa till den som ej ägde någon. I regel var villkoren så, att den som fick kupan skulle sköta den. När honungen skördades skulle denna delas lika. Då skulle också båda hjälpas åt med detta arbete. När de som fick kupan till "låta" hade haft denna i tre år skulle den återlämnas till den forna ägaren, utan någon kostnad för denna. Den som haft kupan till låta, hade då i regel genom svärmar kunnat skaffa sig egna bi. Numera och sedan på 20 talets början har

denna gemensamhetsägning ej förekomit här. Någon biodling i så stor skala att den utgjort huvudinkomsten för ägaren har ej förekommit här på orten.

Ihåliga s,k,bistockar har förekommit här i äldre tid. Berättaren Per johansson född 1882 har som barn sett en sådan stock, men han betonade att han blott har sett en. Dessa stockar var ihåliga av sig själf. Berättaren tror ej att urholkning av stockar har förekommit. Det var väl troligen hackspetten som från början hade börjat att hacka hålen i dessa stammar och sedan med naturens hjälp hade ihåligheten blivit större och större och till slut så stor att bina byggde sitt bo där. Med dessa bistockar var det nämligen så här på orten att man hämtade dem i skogarna sedan bin hade byggt i stammen. Man sågade av dessa stammar på vintern, när bina var i sitt vinteride och bar alltså hem stocken med bina uti. Som jag förut nämnde känner ej mina berättare eller jag till att sådana stockar tillverkats här på orten. Om så varit fallet torde det vara mycket längesedan. En sådan bistock låg, åtminstone gjorde den det som berättaren hade sett. Han säger dock att detta

var fel gjort med de stockar, som hämtats i skogarna och bina hade börjat att bygga med stocken stående, sållerna fick då ej sitt rätta läge. Träslaget var gran. Det var blott ett samhälle. Rästen av dessa frågor om bistockar måste jag lämna obesvarade orsaken är att det är så längesedan, som sådana fanns på orten, så att ingen har något minne av detsamma. Berättaren är född 1882 och blott har sett en sådan, så måste det väl troligen ha upphört vid ungefär denna tidpunkt. Men vid denna tidpunkt fanns det och kupor av halm. Förut nämnda Torén, arbetade i slutet av 20 talet i Sandviken "Norrländ" han omtalar att han där såg mycket av bistockar.

Halmkupor har förekommit i såväl äldre, som nyare tid och förekommer troligen i vissa fall ännu. Berättare hade bisamhällen ända till förra året, han hade då halmkupor. Han hade också haft träkupor "ramkupor" men tyckte bättre om halmkuporna. En granne här till mig hade också bi till för några år sedan, också hann hade halmkupor. Liggande halmkupor torde ej ha förekommit här. Någon annan benämning på dessa kupor än halmkupor, torde ej ha förekommit.

ACC. N:R

M. 16308:7

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7

Någon speciell tillverkare altså någon, som blott sysslade med detta torde ej ha funnits här. Det fanns dock vissa tillverkare, korgmakare sysslade också med denna tillverkning. Det fanns också biägare som ^{var} händiga nog att tillverka sina halmkupor själva. I mera äldre tid användes enerötter till själva stommen, altså till att binda halmen om. Senare tider använde man ~~till~~ rotting. Kupornas såväl form, som storlek var varierande, så det är ganska svårt att ge någon beskrivning av detta villket som skulle vara det mest karaktäristiska för orten. Kors av pinnar användes, detta var ganska så nödvändigt i halmkupor. Om man hade halmkupa utan kors av pinnar, höll ej vaxkakan utan föll saman. Detta skadade då bina och hela resultatet blev dåligt. Kransar till utvigning användes. Även mindre halmkupor användes till att taga svärmar uti "skötar". Dessa benämndes skötekupor. Flyghålet var utskuret ur halmen. Detta var 2-3 tum långt och 1 1/2 tum ^{hög} ~~långt~~. Botten av tillverkat trä, bräder av gran. Flusterbrädan var ^{av} utbygd från kupans botten, altså en kupans bottenbräder var så mycket längre än de andra, så den tjänstgjorde som flusterbräda. Träslaget till botten var alltid av gran. Som skydd för regn och för att skydda

ACC. N:R M. 16308:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
8 LUND

kupan i sin helhet användes här ett hölje av granbark. Denna granbark tog man från ett träd, som var så stort att det säkert skulle räcka till för täckning. Denna bark fick tagas från trädet under försommaren. Det tillgick så att man skar eller högg med en yxa runt trädets fot och så högt upp, som man önskade att ha barken hög. Sedan spräckte man barken lodrätt och med en kniv eller annat verktyg lossade den från stammen. Gjorde man detta vid rätt tidpunkt lossnade barken mycket lätt, nästan av sig själv. Den rätta tidpunkten för detta arbete kände alla väl till i en äldre tid. Barken var då också mjuk och lätt att forma. Man rullade barken från hörn till hörn, alltså på samma sätt, som man gör en karamellstrut. Den fick då formen som en tratt eller sockertopp. Denna bark var ett mycket starkt och effektivt skydd för halmkupan. I regel var det dock svårt att få toppen tät med endast användandet av en bark. Då tog man en mindre bark, och formade den på samma sätt, och satte denna på toppen. Dessa kåpor av bark syddes samman med vidjor av olika träslag. Senare tider tillverkades sådana skyddskåpor av tjärpapp. I äldre tid var det ej så noga med skogen-ofärd fälldes den och brändes-med detta var det givet-

ACC. N:R M. 16308:9

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

9.

så att varje träd, som på detta sätt berövats barken under savtiden dog under sommaren. Enligt berättaren uppstod det också något slag av smitta så att ett flertal intill varandra träd också dog bort. I och för sig själft torde dock detta även i en mera något nyare tid haft liten eller ringa betydelse för dem, som själva var ägare till en skog. En kåpa av bark, som ej blev skadad på något sätt, stod sig en mansålder. Men det var givetvis lättare och bekvämare att tillverka en kåpa av tjärpapp, när sådan började att finnas tillgänglig. Som skydd mot vinterkyla lades ofta en säck eller dylikt över kupan, men det förekom ej allmänt.

Det torde troligen finnas många, som har halmkupor kvar ännu. De äldre av biidlarna fanns i varje fall många, som tyckte bättre om dessa än de nyare typerna "ramkupor". Så någon direkt tidpunkt för när dessa upphörde att användas här på orten, kan knappast anges. Som jag förut angett var det de äldre av biidlarna, som fortsatte med halmkuporna. I en viss mån får man väl betrakta halmkuporna som speciella fångstkupor. Som jag förut angivet fanns det här halmkupor av olika storlek. En mindre typ av dessa brukade att användas till att fånga svärmar i. Denna mindre kupa placerades

ACC. N:R

M. 16308:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET

10 LUND

-altså var den tom-uppe på en annan kupa under svärmningstiden.

Denna benämndes för "sköte~~k~~kupa".

En tom bikupa, som ställdes ut vid biplatsen, det kunde vara en ny sådan eller en som bina hade dött ut från, kunde bliva en fångst-kupa när grannens eller grannarnas bin svärmade. Detta ansågs här för att vara ohederligt att ha en tom kupa stående på detta sätt under svärmningstiden. Emellan goda grannar förekom det ej heller med avsikt. Givetvis kunde man komma överens om en sådan sak, och grannarna kunde sinsemellan hämta dessa svärmar.

Sedan ramkuper börjat att användas, använde man också halmkuper till att fånga eller taga vara på svärmar, som flög bort från sin hemvist.

Som berättaren minns det började träkuporna-här benämnda för ramkuper att provas i slutet av 18 Och början av 1900 talet, men torde ej ha kommit till någon nämnvärd användning förrän i början på 20 talet. Vem som var först med denna nyhet här itrakten har jag ej lyckats att få någon uppgift om. Idéerna till denna nyhet torde i först hand ha förmedlats genom en tidning-en facktidning

ACC. N:R M. 16308://

FOLKLIVS-
ARKIVET
// LUND

som en biodlare denna tid hade skaffat sig. Någon annan benämning än "ramkupa" torde ej ha förekommit här på orten. För den biodlare, som ej var något snickarkunnig, fick ha hjälp av en sådan hantverkare. Det fanns också biodlare som själva tillverkade dessa. Någon som direkt ensamt sysslade med sådan tillverkning, torde ej ha förekommit. Själva principen-grundstommen-var i stort sett lik en ramkupa av i dag. Vissa rön och förbättringar har med tidens lopp framkommit. De äldre träkuporna var helt tillverkade av trä, även de stödramar som lådorna skulle placeras uti. Senare utbyttes dessa till sådana av metall.

I de allra flesta fall-om det var möjligt för andra förhållanden-placerades kuporna vid södersidan. Men man sökte också att få en så lung plats som möjligt. Soligt och lungt var två väderleks-kombinationer, som bi trivs utmärkt med. Något särskilt namn på den plats där bina stod, torde ej ha förekommit här. Det fanns dock de, som benämnde platsen för bigård-bigården-. Att kuporna flyttades förekom, detta fick dock ske efter en viss norm. Visa av förutvarande misslyckanden lärde man sig detta.

ACC. N:R

M. 16308:12

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

121

Om man av någon orsak ville flytta på sina bikupor, gick det bra att flytta dem en eller högst två meter per dag. Det gick också bra att flytta dem en längre sträcka, flera kilometer, men det gick ej att flytta dem t, e, x, 8-10 meter.

Det var väl ej alla bigårdar, som var inhägnad, men också många, som var det. De som var rädda om sina bin hade i regel en inhägnad. Det var också mycket beroende av bigårdens läge. Om den var så belägen att djur av något slag kunde komma intill den var det nödvändigt att den var inhägnad. Detta var särskilt fallet om det var halmkupor. Ramkupor var ej lika känsliga. Om ett djur kom och puffade till en halmkupa tippade den ganska kvickt. En ramkupa tippade ej så fort och bina hann ut och själva försvara sin boning.

Kuporna stod på en bänkpallning av trä. Stegen till denna ställning var ställda snett utåt och borrarade igenom en några tum grov bjälke. Bjälkarna var med bräder fästade vid varandra, lagom för kupans bredd.

För att skydda bina mot skadedjur av olika slag företogs vissa anordningar. Benen till den bänk, som kuporna stod på, stod i ett

ACC. N:R M. 16308:/3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
/3. LUND

fyllt
kärlet av vatten för att hindra myror från att komma upp till kuporna. Man brukade också att tjärstryka bänken, detta förutom skydd för röta också till skydd för tvesjärtar. Under bänken, vid benets anslutning till stocken, var fästade ganska så breda bräder till skydd för att råttor och möss ej skulle komma till kuporna. Vintertid var det också vanligt att sätta små grankvistar i flyghålet. Vissa fåglar t, e, x, talgoxen brukade att sätta sig på flustret och hacka, om bina då lockade av knacket visade sig i öppningen, blev de uppätena.

I stort sett var det husfadern av familjemedlemmarna, som fick sköta bina. Givetvis kunde det vara någon annan, t, e, x, någon hemmavarande son, som var intresserad av biskötsel och ville lära sig detsamma. Så stora förändringar av detta torde det ej skett under tidens lopp. Att sköta bi är faktiskt ganska svårt, om det skall göras på någorlunda rätt sätt. Det är mycket som man måste veta och lära sig. Det var också många, som kanske hade intresse, men var rädda för bin och deras stick, själv tillhör jag dessa.

ACC. N:R M. 16308:14

FOLKLIVS-
ARKIVET
14, LUND

Hur det förhöll sig i en mera äldre tid med att skydda sig mot bisticke, har jag ej lyckats att få någon uppgift om. Men det troliga är väl att man försökt att skydda sig på något sätt. Så ~~XÅN~~ långt tillbaka, som min berättare kan minnas och under den tid, som han själv har skött bi, har man använt sig av slöja och rökelse. Båda dessa hjälpmedel har något ändrat sig under tidens lopp. Torvströ till att röka med har dock använts längen och användes troligen av många ännu i dag.

Om ett samhälle dött ut i en kupa, eller om man själv dödat ett samhälle av någon orsak, att bina var för gamla eller ej vinterdugliga, brukade man alltid att rengöra dessa kupor innan man tog in ett nytt samhälle. På någon bestämd dag brukade detta ej att ske, utan mera när det passade biägaren.

En viss utfodring av bina torde väl alltid ha måst förekomma. I äldre tid, när sockret efter tidsförhållandena var dyrt, och de fattiga biägarna ej hade råd att köpa detta, lämnades en viss kvantitet med honung kvar i kupan till vintermat. Om det var ett dåligt honungsår blev det alltså ej mycket för ägaren att skörda. Senare tider och numera, utfodras med socker "sockerlag"

ACC. N:R M. 16308:15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
15 LUND

Vad berättaren kan erinra sig förekom det ej att man gav bina vatten, de brukade själva att klara sin försörjning med detta. Om ett samhälle förlorade visen brukade det här benämnas för att det blivit "drottningglöst".

Om ett samhälle blivit drottningglöst, försökte man att överföra en sådan från ett annat samhälle, som hade mer än en. I halmkuporna tillgick detta så, att man tog ett rör ett s, k, vassrör från den ena kupan till den andra. Visen brukade då själv att gå från den ena kupan till den andra. I ramkuporna kunde man ta en vise i den ena kupan och överföra den till en annan.

I äldre tid avgjordes om ett samhälle skulle övervintra eller ej genom att man lyftade kupan och kände efter dess tyngd. Var den förlätt, då fanns det alltså för lite av honung för att bina skulle klara sig för övervintring. Senare och numera har man ju den möjligheten att ge dem sockerlag.

Hur gammalt ett samhälle fick bli var mycket beroende av dess egen kraft. Något riktigt bestämt över detta var det nog ej. I genomsnitt torde det dock ha varit tre ⁴/₅ år.

ACC. N:R M. 16308:/6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
/6 LUND

I äldre tid behandlade kuporna med ett gräs, som här på orten benämndes för "mörtagräs". Med detta gnodde man och skurade hela kupan. I mera senare tid och nyare strök man över kupan med honung eller sockerlag.

Speciella bruk för att få bina att trivas, torde det nog vara många som experimenterat med under tidernas lopp. Något särskilt sådant, som skulle vara särskilt bra eller mera typiskt för orten här, har jag dock ej hört omtalas. Senare och nyare tider, har bina, som mycket annat, varit föremål för en mera ingående och vetenskaplig forskning. Rönen från dessa är väl i huvudsak vad biägarna i dag försöker att omsätta i praktiken. Om dessa är bättre eller sämre än erfarenheterna genom tiderna, har jag ej hört någon biägare av i dag yttra sig om.

Binas fiender i huvudsak och sättet att skydda dem för dessa, torde jag i stort sett ha upptecknat.

För att skydda bina mot rovbinn försökte man att förminska flustret, detta gäller för mera äldre tid. I nyare tid besprutades med en illaluktande väska. Några åtgärder mot sjukdomar hos bina

ACC. N:R M. 16308:17.

FOLKLIVS-
ARKIVET
17. LUND

kan berättaren ej erinra sig att det företagits här på orten.
Självt hade han ej företagit några sådana försök.

Något annat namn än "bisamhälle" har berättaren eller jag ej hört
att det har förekommit här. De olika binas benämning var.
Visen- Drottning- Arbetsbi- Drönare. Drottningen benämndes också
"för fullständig drottning" Hennes uppgift var att lägga alla
ägg. "De ofullständiga drottningarna var arbetsbi". "Hanbina, drö-
nare" vars uppgift var att befrukta ~~KX~~ drottningen. Jag tänkte väl
mig för mycket tillbaka i tiden nu och använde ordet "var" om binas
arbetsuppgifter, det är väl likadant i dag.

Binas arbete med att samla honung och pollen, har berättaren och
jag ej hört någon annan benämning än "drag". När de olika lämpli-
ga växterna växterna blommade, som ansågs att bina gillade, hörde
man uttrycket när det var soligt och varmt, nu är det fint klöver-
drag, ljungdrag m, m, för bina.

Binas bygge torde här på orten endast ha benämnts för skott.
Bina ansågs och anses arbeta bäst under senvåren och försommaren.
Det är ju också den tid av året, när den mästa floran av vildblom-

ACC. N:R M. 16308:/8.

FOLKLIVS-
ARKIVET

18. LUND

morna blommar.

Svärmningen var ett av de besvärligaste arbetsmomenten som en biskötare hadde. Det hände och händer ofta att svärmarna flyger bort. När en kupa skulle svärma märkte man det genom en viss oro bland bina. Om man då ser det med detsamma kan vissa åtgärder åtagas. I äldre tid hade man ofta ett par järn, som man slog mot varandra "trummade". Det var ett sätt att försöka få bina att ~~XXV~~ lugna sig. Bina själva förde också ett vist oväsen, det är ett väldigt surr, allra helst om en svärm flyger bort. Om en svärm flyger vet jag ej om det finns något sätt att få den till att sätta sig. Det finns svärmar, som flyger bort, ibland händer det att en svärm flyger ganska så långt. Men i regel sätter den sig i ett träd eller annan plats ej så långt från sin hemvist. En svärm fångas ofta med att sätta ut en kupa och försöka att bina självmant går in i densamma. Om en svärm satt sig på en plats, som gick att hänga upp ett lakan eller dylikt över, stannade de gärna kvar där. Det går också bäst mot kvällen att samla en svärm, bina är då lungnare än under dagen.

ACC. N:R **M. 16308:19**

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

19

En van skötare hörde ganska snart när han ~~kom~~ till kuporna om bina skulle till att svärma. Han hörde det alltså på bruset från kupan. Detta ~~brus~~ var olika hos en äldre kupa och hos en yting.

Sättet att fånga en svärm var ganska många och mycket beroende av omständigheterna. Förutom de sätt, som jag förut angivet, var det i äldre tid också de som försökte med en trä eller hornsked med förlängt skaft att fösa en ~~en~~ svärm till den avsedda kupan.

Skattningen torde det också i stort sett ha varit en viss skillnad på förr och nu, men även här kommer också andra förhållanden med i bilden. Väderleksförhållanden under de goda dragen m, m, spelade en ganska stor roll. I äldre tid skattade man skötarna "skötehonung" sist i juli först i Augusti. Den övriga skattningen förekom i regel under tiden den 1-15 sept. Men om dessa kupor ej då ansågs tunga nog för att vara vinterkraftiga nog även om ^{man} skattade något av honungen, så skattades de ej. I äldre tid var det ej som senare och nu, att man ~~XXXXX~~ utfodrade bina-i varje fall i mycket mindre skala-med socker. Vid goda honungsår kunde dock denna senare skattning bliva ganska givande, och vid dåliga ingenting.

ACC. N:R M. 16308:20.

FOLKLIVS-
ARKIVET
20 LUND

Jag har talat med ett par nutida biodlare här i byn angående skattningen av i dag. Ett gemensamt svar från dem båda var att det var mycket beroende av bra eller dålig väderlek under försommaren, när man kunde skatta bina. För övrigt skilde deras uppfattning i frågan ganska mycket. Den ene sade att han viste med sig, att han i regel ville skatta sina bikupor tidigare än andra. Den andra var mera avvaktande hur utvecklingen med väderlek och drag skulle bli i fortsättningen. Var det bra med honung skattade han också en gång tidigt, var det ej, avvaktade han och väntade till hösten. Förr innan slungorna blev mera allmänna, skilde man honungen från vaxet genom att krama det genom en säck eller tygliknande föremål. Slungorna torde vara kända sedan slutet av 18 och början av 1900 talet, men torde ej ha kommit till mera allmän användning här på orten förrän betydligt senare. Vem som hade de första kan jag ej med säkerhet ange. De torde ej ha kommit till någon allmän användning här förrän biodlareföreningen hade anskaffat en sådan, och något närmare preciserat år än början av 20 talet har jag ej lyckats att få uppgift om. Något annat namn än slunga, har jag ej hört omtalas att det förekommit här.

ACC. N:R M. 16308:2/

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

21.

Som sötningsmedel har honung kommit till användning. Till kaffe torde det dock ej ha använts i någon större utsträckning, mest för att pröva och känna hur det var. För de små odlarna, ofta med stora familjer räckte ej honungen till så mycket enligt berättaren. Det förekom också att man använde honung till bak av ett viss~~x~~ sort av bröd. Detta förekom dock troligen ej i äldre tid, utan mera i senare tid. Det är berättarens fru, som omtalar detta och framhåller att det blev ett mycket gott bröd. I stället för smör och som pålägg, har väl varit och är honungens största användning. Om man undartager honung som blandats i varm mjölk och vatten, för att dricka vid olika tillfällen, torde ej tillverkning av någon särskild dryck ha förekommit. Mjöd tillverkades av honung, men vad mina berättare och jag känner till torde denna dryck ej ha tillverkats här, i så fall för längesedan. Som läkemedel har honung använts såväl förr, som nu. I äldre tid betraktades den som en mycket bra medecin, i första hand vid förkylningssjukdomar, och anses detsamma även i dag av många personer. Vid förkylningssjukdomar tog man honung i varmt vatten eller varm mjölk. Man blandade också honung varm mjölk och brännvin. Denna

ACC. N:R M. 16308:22.

FOLKLIVS-
ARKIVET
22. LUND

ansågs för att vara särskilt effektiv vid svårare förkylning. Den ansågs också för att vara ännu bättre om man hade cognac i stället för brännvin. Jag minns också att min far berättat om denna dryck men om ja. ej minns fel skulle det också vara ett rätt ägg vispat till de andra förut nämnda indigrenserna. Jag vill också minnas att min far berättade, att det var en läkare, som en gång ordinerat denna ~~XXXX~~ dryck. Den hade också ett vist namn. Berättaren Per Johansson är ej helt säker på dryckens benämning, men vill minnas att den benämndes för-hallennak-. Det är också möjligt att honungen, som läkemedel f rekommitt i andra former än vad jag och berättarna känner till. Den kom nämligen mycket till användning i äldre ^{för} vid olika sjukdomar. Jag minns en gång att jag sammanträffade med en äldre man från Mårdaklev och hans dotter, som är bosatt här i byn. Jag var bekant med honom sedan många år tillbaka-sedan min chaufförstid-. Vid ett senare sammanträffande med hans nämnda dotter sade jag till henne, att din farsa verkar ovanligt pigg och vital för sin ålder. Hon sade då att han sedan han började att bliva gammal hade börjat att använda mycket honung, det kanske är det som gör att han är så vital, var hennes kommentar.

ACC. N:R **M. 16308:23.**

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

23

Vissa förändringar har väl skett i detta avseende jämfört med förr och nu, men ännu betraktas honungen, som en god medecin vid vissa sjukdomar. Honungen, som utvärtes läkemedel har troligen ej förekommit här.

I äldre tid var det mest i lerkrukor, som honungen förvarades. Det finns väl troligen de, som ~~då~~ gör det också idag. Men en förändring har dock skett i detta fall, att den numera mest förvaras i glasburkar, när det gäller mindre förpackningar.

Kvaliteter har det alltid funnits olika och finns fortfarande.

Den mörka honungen, som här på orten blev efter ljungdrag, ansågs och anses för att vara den bästa kvliten. Fast nu är detta ej det samma, som förr. Genom biodlareföreningarna kvalitetsbedömmes honungen och måste vara av en viss kvalitet för att godkännas och för att biodlareförbundets etikett skall få åsättas den honung, som är avsedd till försäljning.

Avkastningen från ett samhälle kunde och kan vara mycket varierande 8-10 kg. ansågs förr att vara ganska normalt. Det fanns givetvis biodlare även i äldre tid här på orten, som sålde honung. Honung var också en vara, om man räknar med en gång en tid, som ofta förekom

ACC. N:R M. 16308:24.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

27

som gåva, och som gåva förekommer honung ännu i dag. Om man räknar med äldre tid fanns det biodlare, som i någon mån sålde, men i stort sett var det till husbehov, som gåva och även som bytesvara. Om man räknar med mera nyare tid har det funnits några stycken biodlare här som tillhört biodlareföreningen och sålt honung.

Om man räknar med mera äldre tid, torde ej priset ha inverkat något nämnvärt på biodlingen. Som jag förut nämnt, var det i stort sett för husbehov, som man hade bi. Många har väl bi även i dag av samma anledning och för ett visst intresse och nöje. Under 40 talet var det en biodlare här, som jag förut upptecknat, som odlade i lite större skala, för en sådan spelade givetvis priset en stor roll.

Hur ~~XX~~ stor mängd vax, som man kunde få ut av ett samhälle räknat i vikt är berättaren ej säker på, men trodde att det var emellan 2-5 hgr. Vaxet smältes i varmt vatten. I regel lade man det i en säck eller liknande i en kruka eller spann. Vaxet flöt då upp till ytan. Man lade en tyngd på säcken för att hålla denna till botten, skräpet sjönk då till botten och blev kvar där. Något av skräp ville dock bliva vid vaxets ytterkanter, detta skrapades sedan bort.

ACC. N:R M. 16308:25

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

25 —

Vaxet hade ett ganska stort användningsområde. Det användes till eller rättare vid ympning av träd. Till vaxning av träd, såväl skomakare, som skräddare använder detta, sadelmakare m, fl. I äldre tid användes mycket vax till skosmörja, helst till smörjning av grövre skodon, stövlar och liknande. En prima skosmörja blev det av följande blandning. Talg, vax, ister och sot.

Som läkemedel har det väl ej kommit till någon större användning. Till vissa sårskador användes det dock. Till stöpning av ljus har det använts ganska mycket, såväl ensamt eller blandat med talg eller stearin eller båda delarna. Hemstöpnigen av dessa ljus tillgick i stort sett, som stöpning tillgår nu. Man kokar massan flytande. På en pinne av trä eller järn knytes ljusvekarna fast. Man doppar sedan ljusvekarna upprepade gånger i massan tills en lagom tjocklek eller önskvärd sådan har erhållits. Även formen kan modereras. Hemstöpnigen av ljus på detta sätt förekommer även nu, men endast av stearin massa.

Att vax såldes förekom. De som köpte var sådana yrkesmän, som var i behov av det för yrkets skull och ej själva hade bi, och även till personer, som likaledes ej själva hade bi. Priset för detsamma har

ACC. N:R **M. 16308:26.**

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

26

berättaren något dunkelt minne av, men han trodde att det var ungefär 3 kr.

Föreningar för biodlare har förekommit och förekommer. Holsjunga och Ö.Frölunda församlingar har haft en gemensam förening och har fortfarande. Berättaren Per Johansson har ej varit ansluten till denna förening. Jag har om föreningslivet inom biskötslen talat med en målarem. Nils Torén, som varit och är med i nämnda förening.

Biodlareföreningen arbetade i stort sett likt andra ekonomiska föreningar att sprida upplysning med instruktioner och dylikt. Även med att anskaffa litteratur om nya rön och forskningar, som förekommer inom området. På mötena diskuterades också medlemmarna sina egna erfarenheter med nya försök, som gjorts m, m. Med kontrollen var och är ganska noga med den honung, som medlemmarna har avsett till försäljning. Till styrelsen eller någon av dem utsedd medlem skall kontrollera honungen, som är avsedd till försäljning. Om den då håller den kvalite, som fodras, erhåller medlemmen förbundets etikett. Om kvaliteten ej är godkänd, får förbundets etikett ej påföras.

Hur vida föreningsverksamheten har påverkat lönsamheten är väl svårt att lämna någon bestämd uppgift om, i varje fall hur mycket.

ACC. N:R **M. 16308:27.**

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

27

Men givetvis har lönsamheten blivit bättre sedan föreningarna började sin verksamhet för dem som avsett honung till försäljning. Okontrollerad honung har ej gått att sälja i öppna marknaden till samma pris, som kontrollerad. Litteratur och priskuranter på redskap har man haft tillgång till. Det var mycket om detta, som man diskuterade på mötena.

Ett bi kunde under vissa omständigheter sticka vid nästan alla tillfällen. De var särskilt arga och aggressiva-sticklystna- t, e, x, när det var vackert ~~XXXX~~ väder och bra drag av olika slag. Under sådana förhållanden var bina och är piggare och mera i rörelse och hade bråttom m, m, än under dålig väderlek, då var de och är mera slöa. Detta hördes också på binas ljud när de var mera sticklystna, de hade då ett mera vinande ljud. Om de påverkades av någon särskild lukt vid dessa tillfällen var väl knappast troligt. Att lugna dem med rök, som är vanligt vid trumning av svärmar t, e, x, var väl ingen som gjorde vid dessa tillfällen.

I äldre tid var det i regel brännvin eller ättikesprit, som kom till användning. Det har funnits och finns väl troligen än personer, som

ACC. N:R M. 16308:28.

FOLKLIVS-
ARKIVET
28 LUND

anser att bistick är nyttigt för vissa sjukdomar. Reumatisk värk var nog den sjukdom, som i äldre tid ansågs för att vara bra med bistick emot. Berättaren Per Johansson omtalar att han fått mycket med bistick under sin biodlaretid, och han säger att han haft och har mycket lite av reumatisk värk. Om det beror på bistickena eller han ändå hade undgått denna sjukdom, vet han ej villket, men något av tro på bistickena hade han.

Till en viss del har det verkat, som om en del personer särskilt uppskattats av bina. Att det funnits och finns personer, som haft och har mera tur med bi än andra, är nog en verklighet. Det har jag mycket hört talas om, och vissa personer talar om tur och otur även i dag. Men de som talar om otur i dag, framhåller i regel mera än förr en viss bakgrund, som kan vara orsaken till oturen. Någon särskild benämning på en sådan person har berättan och jag ej hört om talas. Någon annan benämning på en person, som ägde många bi än "bikung" torde ej ha förekommit här. Nu har jag ej hört talas om någon bikung här på orten på rätt många år, men om det finns någon som har många bi, lever säkert benämningen kvar.

ACC. N:R M. 16308:29.

FOLKLIVS-
ARKIVET
29. LUND

Något särskilt att iaktaga när man fick ett nytt bisamhälle utöver det vanliga, att t, e, x, ha en nyrengjord kupa m, m, fanns ej. I en viss mån ansågs det för tur och vara bra med hittebin.

"Låtabi" alltså bisamhällen med fler än en ägare ansågs vara tur ~~XX~~ med så längen, som ägarna var eniga. Blev de oeniga ansågs turen försvinna och oturen i stället komma. Hur det var med köpta respæktive stulna bi kan jag ej ge något nämnvärt svar på av den anledningen att båda delerna förekom ganska litet. Stulna bi ånsågs dock för att ej föra någon tur med sig. Låtabi ansågs föra särskilld tur med sig om ägarna ej var snåla mot varandra. Om ägaren till bina, till den som hade dem till låta, var givmild mot denna vid skattning en, ansågs detta att föra tur med sig.

Om man räknar med älldre tid var det ej många, som ville sälja bi. Berättaren kan ej uttala sig bestämt i denna fråga, men både hans och min tro är att låtabina tillkom av detta. Det är mycket troligt om en person var ovillig att sälja bi, att erbjöd en spekulant att taga ett samhälle till låta. Detta sista alltså ej bekräftat. Bin som man fått som gåva blev det i regel tur med.

ACC. N:R M. 16308:30.

FOLKLIVS-
ARKIVET
30 LUND

Några särskilda eller speciella åtgärder vid en biägares död torde ej ha företagits här. Turen brukade ofta att gå bort med ägaren. Detta torde dock, åtminstone i många fall vara beroende av att de övriga familjemedlemmarna ej var insatta i binas skötsel, som en bortgången biägare kanske var. Något särskilt att iaktaga i samband med en sådans begravning, torde ej ha förekommit här på orten. Tyverr kan jag ej uppteckna något av det sist efterfrågade, ramsor visor, ordspråk eller gåtor. Berättaren mindes ingenting av sådant, och själv har jag ej hört något sådant.

Historier har jag hört berättas, dessa är i stort sett lika. I regel är det berättelser om man haft tur eller otur vid fångandet av svärmar. För blott några dagar sedan hörde jag person här berätta en historia från hans hem eller rättare en granne till dem.

Det var en söndag berättade han, som denna granne kom till hans far och bad honom komma med hem och hjälpa honom. Jag släppte ut min modersugga för att rasta henne och hon båkade ikull en bikupa. Suggan stack de så att hon flydde långt därifrån, bina var arga så att det ej gick att komma dem nära. Torén var namnet på den, som hanbad om hjälp, han var också van biskötare, han föreslog honom att vänta till mörkret började att falla, för då är bina lugnare.